

บทที่ 4

วรรณกรรมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทละคร

สาระสำคัญ

บทละครซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ส่วนใหญ่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นขณะที่ทรงพระประชวร เช่น บทละครเรื่องวงศ์เทวราชและเงาะป่า เป็นต้น ทรงใช้เวลาทรงพระราชนิพนธ์ไม่นานนัก เนื้อเรื่องสนุกและให้ความบันเทิงอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเรื่องเงาะป่า เป็นลักษณะที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก กล่าวคือ เป็นเรื่องจบบรรยากาศ เป็นเรื่องรักสามเส้าที่ตรึงใจผู้อ่าน

1. บทละครเรื่องวงศ์เทวราช
2. บทละครเรื่องเงาะป่า

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เมื่อศึกษาวรรณกรรมประเภทบทละครแล้วสามารถ

1. อธิบายรูปแบบของบทละครได้
2. ระบุลักษณะของเพลงหน้าพาทย์ชนิดต่าง ๆ ได้
3. เปรียบเทียบลักษณะบทละครจักร ๆ วงศ์ ๆ กับบทละครที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกได้
4. วิเคราะห์คติสอนใจ สุภาษิต ปรัชญาของเรื่องและค่านิยมทางสังคมได้
5. ชี้ให้เห็นลักษณะอุดมคติดั้งเดิมและแนวใหม่ได้

บทละครซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ได้ใช้แสดง เป็นเพียงทรงพระราชนิพนธ์เล่นในยามทรงพระประชวรเท่านั้น เช่น บทละครเรื่องวงศ์เทวราช ซึ่งเป็น บทละครพระราชนิพนธ์ล้นขุนจบพลรักษ์ (ต่อมาได้เป็นหลวงพัฒนาพงศ์ภักดี) ด้วยเหตุที่ขุนจบพลรักษ์ แต่งเรื่องวงศ์เทวราชแล้วพิมพ์ขาย เมื่อรัชกาลที่ 5 ทอดพระเนตรแล้ว เห็นหลงผิดไปหลายเรื่องจึงได้ ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ล้น กับอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องเงาะป่า เป็นบทละครที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อ ทรงพระประชวร เรื่องนี้ ใช้เวลาทรงพระราชนิพนธ์เพียง 8 วันเท่านั้น มีเรื่องหนึ่งที่ได้แสดงเป็นละคร ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อยังเป็นสมเด็จเจ้าลูกยาเธอ อยู่เรื่องนั้นคือ บทระบำตลก อย่างไรก็ตาม ละคร พระราชนิพนธ์บทละครของพระองค์นับได้ว่าเป็นบทละครแนวใหม่ เช่น เงาะป่า เป็นเรื่องจบร้าย ทรงรอบ รู้เรื่องเพลงร้องได้ดี ในพระราชนิพนธ์บทละครแต่ละเรื่องจึงมีชื่อเพลงขับร้องแปลก ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น สับไทย รือ อาเฮีย จันทอดแห่ จินไฟเราะ ฯลฯ แสดงให้เห็นอัจฉริยะของพระองค์และในบท ละครแต่ละเรื่อง พระองค์มักจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ ไว้ด้วยเสมอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น ลักษณะเฉพาะของพระองค์ในการทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ

วรรณกรรมประเภทบทละคร ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า- เจ้าอยู่หัว แบ่งตามลักษณะเรื่องได้ 2 ประเภท คือ

1. บทละครตลก
2. บทละครชีวิต

บทละครเรื่องวงศ์เทวราช

บทละครเรื่องวงศ์เทวราชนี้ เดิมหลวงพัฒนาพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) เมื่อยังเป็นขุนจบ พลรักษ์ในกรมพระสุรัสวดี เป็นผู้แต่งบทละครเรื่องวงศ์เทวราชขึ้นตามความคิดและความ สามารถของตน เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง อาจจะเห็นว่าไม่สมควรเล่นละครได้ ขุนจบพลรักษ์ จึงส่งบทนั้นไปให้พิมพ์ขายในท้องตลาดราคาเล่มละสลึง เหมือนอย่างหนังสือกลอนเรื่องอื่น ๆ ซึ่งมัก พิมพ์ขายกันในท้องตลาด แต่มิได้บอกชื่อผู้แต่งไว้ ต่อมาถึงปีวอก พ.ศ. 2427 พระบาทสมเด็จพระ- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรไข้ ต้องเสด็จประทับอยู่แต่ในพระราชมนเทียร ทรงรำคาญ

พระราชหฤทัย จึงโปรดให้หาหนังสือบทกลอนที่ยังไม่เคยทรงฟัง มาอ่านถวายพอแก้รำคาญ ได้หนังสือบทละครเรื่องวงศ์เทวราชมาอ่านถวาย ไม่ทรงทราบว่า เป็นของผู้ใดแต่ง แต่ทรงสังเกตเห็นวิปลาสด้วยความเขลาเดาศวดของผู้แต่งโดยสำคัญว่า ตนรู้ราชประเพณีมีหลายอย่าง เช่น เห็นว่า กษัตริย์เสด็จไปไหนจำต้องขึ้นเกยเป็นนิจ เป็นต้น ฟัง “มันไส้” จึงลองทรงพระราชนิพนธ์แต่งล้อ ขุนจบพลรักษ์ แล้วเลยเอาเรื่องซึ่งขบขันต่าง ๆ อันมีตัวบุคคลจริงมาแต่งเป็นเรื่องวงศ์เทวราชขึ้น ทรงพระราชนิพนธ์อยู่จนหายประชวรก็เลิก ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้จนเสร็จ 43 วันตั้งพระราชนิพนธ์เพลงยาวบานแพนกว่า

“ขอบอกความตามจิตต์ที่คิดสาร	ให้ผู้อ่านรู้แจ้งแฉ่งไข
ว่าเรื่องนี้มิรู้ว่าผู้ใด	คิดไว้เป็นกลอนแต่ก่อนมา
มีอยู่เจ็ดเล่มเขาลงพิมพ์	ดูเรื่องราววิกรมข้างจะบ้า
ใครใครฟังขวางหูบ่นอุ้มมา	จนเราได้ทัศนาศึกษาเห็นบ้างตรง
ไม่รู้จักเจ้าของอยากลองล้อ	จึงแต่งต่อลองดูหน่อยจะพลอยส่ง
หวังจะต่อแต่พอให้จบลง	อุตสาหกรรมให้คงค่าเขาใช้
ทำได้นิดหนึ่งลงนอนเอื้อ	จะเขียนอ่านหนังสือเองไม่ได้
อยู่หนึ่งนึ่งก็ยั้งรำคาญใจ	จึงได้เลยเล่นใหญ่ ไปตามแกน”
๕ ๕	
เนื้อเรื่องในบทละครเรื่องวงศ์เทวราช มีดังนี้	

พระฤๅษีชื่อพรหมลิขิตมุนี บำเพ็ญตบะมาประมาณแสนปี ร้อนจนถึงสวรรค์ชั้นดุสิต พระอิศวรก็ไปรดดอกไม้ทิพย์ถวาย ในดอกมณฑาทดอกหนึ่งมีนางฟ้าอยู่ในกลีบ ชื่อสุวรรณมณฑาทพระฤๅษีจึงเลี้ยงไว้ ต่อมาพระอินทร์ร้อนอาสน์จึงเสด็จทิพเนตรทราบ ว่า นางควรจะเป็นคู่ครองของพระองค์ ก็เชิญเทพบุตรผู้มีฤทธิ์ ให้เสด็จตามลงมาด้วย พระอินทร์ได้สมพาสนางแล้วให้เทพบุตรจตุ ได้เนรมิตปราสาทให้พร้อมทั้งให้แก้ววิเศษและข้าไทสำหรับปรนนิบัติรับใช้แล้วจึงเสด็จกลับ ระหว่างที่นางสุวรรณมณฑาททรงครรภ์ นางได้ประทับเกยเสด็จประพาสไกรลาส วิทยารตมมาลวนลาม นางฆ่าวิทยารตตาย แล้วชุบให้ฟื้นเพื่อเลี้ยงไว้รับใช้เมื่อนางประสูติโอรสจนกระทั่งโอรสมีพระชนมายุได้ 13 พรรษา จึงอัญเชิญพระบิดาลงมาประทานนามให้ว่า วงศ์เทวราช พร้อมกับประทานของวิเศษให้ด้วย คือ แก้วสารพัดนึก ม้าวิเศษ พญาครุฑ มนต์เรียกสัตว์ป่า และแหวนวิเศษ ต่อจากนั้นจึงรับนางสุวรรณมณฑาทเสด็จสู่ดาวดึงส์

ต่อมาพระวงศ์เทวราชเสด็จประพาสป่า ได้สังขบัตวานรซึ่งมีฤทธิ์มาก กับสิงหราชมาเป็นขุนศึกใกล้ชิด

กล่าวถึงเมืองสมุทรบุรี เป็นเมืองยักษ์ เจ้าเมืองชื่อท้าวพสุ มีพระบุตรชื่อ บุษบง พระยายักษ์ ได้ประกาศให้กษัตริย์ทั้งหลายเข้ามากระนุขิงนาง ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดยกได้ พระวงศ์เทวราชปลอมเป็นนางแม่ค้าของหวานเข้าไปดูตัวนางบุษบงก็ชอบพอกันท้าวพสุทราบเรื่องจึงให้จับลงโทษทั้งสององค์ พระวงศ์เทวราชช่วยนางหนีมาได้ เกิดสงครามระหว่างยักษ์กับมนุษย์ สังขปัดเป็นแม่ทัพรบกันอยู่หลายครั้งจนในที่สุดท้าวพสุถูกจับได้ จึงได้จัดให้มีการยกศร

(จบสำนวน หลวงพัฒนพงศ์ภักดี เพียงเท่านั้น)

ต่อไปเป็นสำนวนล้อของรัชกาลที่ 5

พระวงศ์เทวราชยกศรได้ จึงได้เตรียมการสุมพร เจ้าเมืองต่าง ๆ ทราบเรื่อง เกรงพระบรมเดชานุภาพ ก็เข้ามาอ่อนน้อม เช่น สุลต่าน สุวิทธิไชย กับนางเวพู่แห่งเมืองสุวรรณบรรพต คิงโยเซฟ กับควินไวท์ แห่งเมืองกรอบสเกต อุ่นอ่อง กับ กังจู้ แห่งเมืองจิน เป็นต้น เมื่อเจ้าเมืองต่าง ๆ มาถึง ได้เกิดเรื่องวุ่นวายขึ้นด้วยเหตุว่า สังขปัดวานรพยายามจะเป็นชู้กับมเหสีของเจ้าเมืองเหล่านั้น เมื่อพิธีอภิเษกเสร็จเรียบร้อยแล้วสังขปัดวานรซึ่งหลงรักควินไวท์ และนางก็มีไมตรีตอบด้วยได้ทำอุบายเผาเมืองชิงนางทำให้เกิดไฟไหม้ในพระนคร ผู้คนอลหม่านหนีกันไปคนละทางสองทาง แยกเมืองหนีกลับประเทศหมดนางบุษบงหนีไปบวชชี พระวงศ์เทวราชหลบไปถึงเมืองบางซื่อ (ลาว) ได้ปลอมชื่อเป็นคณูวนและลอบเข้าไปในวัง ได้พระธิดาเลื่อนลอยฟ้าเป็นชายา ต่อมากณูวนถูกเทพเบือ พระเจ้าอาของนางเลื่อนลอยฟ้าจับได้มัดตัวไว้ ม้ากับสี่ทหารตามไปช่วยหนีออกมาได้ทัน จึงออกติดตามหานางบุษบงต่อไป และไปได้ชายาอีก 2 องค์ คือ นางวันงอ กับนางแสงจันทร์แจ่ม บุตรีพระธรรมภานฤณี แล้วพากันออกติดตามจนพบนางบุษบง ได้สืกชีและเดินทางกลับบ้านเมือง ต่อมาเทพเบือติดตามมารบและถูกฆ่าตาย พระวงศ์เทวราชได้ประทานชีวิตให้ฟื้นขึ้นแล้วได้จัดการอภิเษกนางเลื่อนลอยฟ้า พร้อมกับพระบุตรพระฤณี รวมเป็นชายา 4 องค์

ท้ายเรื่อง สังขปัดวานรเกิดกำเริบ ทำการหยาบซ้ำ คิดขอแบ่งมเหสี พระวงศ์เทวราชจึงฆ่าตาย กลับเป็นเปรตเที่ยวรบกวน ก่อให้เกิดความโกลาหล พระฤณีธรรมภานมาปราบเรื่องสงบลง จบลงด้วยพระวงศ์เทวราช

“.....
เสด็จนั่งเหนืออาสน์รูจี
ร่วมภิรมย์ชมรสนางสาวสวรรค์
มิได้มีทุกข์สุขส่ำราญ
เรื่องที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าวิปัสสนาคลาดเคลื่อนคือ

คินสูंपราสาทมณีศรี
พร้อมสนมนารีบริวาร
จนทั่วกันด้วยความเกษมสันต์
อยู่เป็นนิจกาลสืบไป”

1. เรื่องดอกมณฑา ดอกมณฑาเป็นดอกไม้สวรรค์ จะร่วงหล่นลงสู่โลกมนุษย์ 5 ครั้ง คือ เมื่อพระพุทธเจ้าประสูติ บรรพชา ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน แต่ในเรื่องนี้มิได้กล่าวเช่นนั้น

2. เรื่องเกย ผู้แต่งมีความเห็นว่ากษัตริย์เสด็จไปแห่งใดต้องเสด็จโดยเกยทุกครั้ง ซึ่งไม่เป็นความจริง

3. ส่วนนกกลอน แม้จะตลกแต่ก็ไม่หยาบคาย เช่น ตอนพระอินทร์ปลุกนางสุวรรณมณฑา

“.....	ม้ขวานชมโฉมประโลมใจ
งามละม่อมพร้อมสิ้นทั้งวราภ	พักตราเจิดฉายดั่งไข
ทั้งสองแก้มทำแฉล้มแลวิไล	งามละไมขนงเนตรทั้งเกศกรรณ
เชอชมพลงทางหัตถ์สัมผัสต้อง	เต็มมณฑานวลละอองปทุมถัน
จงตื่นเถิดควนิดาอย่าจาบัลย์	ขอเชิญขวัญเนตรน้องอย่าหมองนวล”

ตอนทดลองแก้วสารพัดนึก

“จึงหยิบเอาดวงจินดาอันเรืองเดช	แสนวิเศษขององค์ท้าวโกสีย์
แล้วร้ายพระมนตราจินดาดี	พระภูมิก็นิมิตในทันใด
บังเกิดเป็นเครื่องทิพย์โอกาส	เดียรดาชรายเรียงอยู่ไสว
ทั้งควาหวานอยู่ในจานเจียรระไน	แล้วตั้งไว้บนโต๊ะวิไลนดา
มีทั้งแก้วฝรั่งเศส	กับเครื่องแก้วพุดเกษเป็นหนักหนา
เต็มด้วยเอมโอชโภชนา	ประทานให้พระยาวิเรนทร”

ต่อไปนี้เป็นสำนวนบทละครเรื่องวงศ์เทวราช ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ล้อสำนวนเดิม ถ้าจะเอาสารประโยชน์โดยแท้จริงนั้นไม่ได้ แต่ถ้าจะอ่านเล่นเพลิน ๆ เพื่อความสนุกสนาน และขบขัน เรื่องนี้มีอยู่ทุกตอน จะยกให้เห็นพอเป็นตัวอย่าง เช่น

1. บทยัมของพระวงศ์เทวราช เป็นการยัมสารพัดยัม ยัมให้ทุกสิ่งทุกอย่าง

“เมื่อนั้น	เทวราชสุริวงศ์เป็นใหญ่
เปรมปรีดกระหึ่มฤทัย	ภูไนยยัมแย้มยินดี
ทรงยัมด้วยหมู่เสนา	ยัมกับพระยายักษ์
ยัมกับวานรเสนี	ยัมกับครศรีที่เห็นยวไว้

ยิ้มกับนิ้วพระกนิษฐา

ยิ้มกับปลอกผ้าที่ศรีใส

ยิ้มกับอะไรต่ออะไร

ภูวไนยไม่หุบทันตา”

2. ใช้คำ “บรม” ตอนเสกแก้วสารพัดนึก

“ว่าแล้วควักแก้วจากกระเป่า	เสกบรมมนต์เป่าแก้วขี้
ออกบรมมหาวาจี	เรียกบรมโกศีเลิศไกร
ของค์พระบรมปิตุเรศ	ให้สมบรมจิตเจตน์ใจได้
แล้วพองลมบรมโอษฐ์เป่าไป	น้ำหมากพุดปรูดใส่เขื่อนทั้งดวง”

3. บทนมโฉม ตอนพระวงศ์เทวราชชมโฉมนางบุษบง

“ครั้งถึงห้องในที่ไสยา	พระราชาวงองค์มารศรี
ลงเหนือพระแท่นแก้วมณี	พิศโฉมเทวีทั้งสรรพางค์
งามพักตร์ผ่องเพียงจันทร์เพ็ญ	นาสิกเพ็ดนิตเห็นไม่ขัดขวาง
โอษฐ์กว้างคางสั้นดูสำอาง	สองปรางดั่งจะย้อยห้อยเป็นพวง
ผิวพร้อยรอยแผลพระยอดหนา	ดั่งเลขาไว้ ให้ชมสมที่หวง
นัยเนตรเหลืองแก่แต่ไม่กลวง	งามทรวงดวงประทุมมาลี
เคลื่อนไหวคล้อยหน้อยหนึ่งแต่ไม่ยาน	ด้วยภูมิฐานใหญ่กลมพอสมที่
บันพระองค์สมทรงที่ฟุ้งพี	สองเพลาเท่ากัทลี ไม่เล็กเลย”

4. ทิพยอาสน์ของพระอินทร์ แต่เดิมถ้าโลกมนุษย์เดือดร้อนแทนจะแข็งแต่ในเรื่องวงศ์เทวราช แทนกลายเป็นน้ำแข็ง

“มาจะกล่าวบทไป	ถึงห้านัยน์เจ้าไตรตรึงษา
สถิตเหนือพระแท่นแผ่นศิลา	กลางฝูงเทวาสุราลัย
บังเกิดอัศจรรย์ผันแปลง	แทนกลายเป็นน้ำแข็งขาวใส
เยือกเย็นเป็นพันจะอุปไมย	ควันกลุ้มคลุ้มไปทั้งแผ่นฟ้า
เทพเจ้าหนาวสนันงันงก	ต่างตกใจกันเป็นหนักหนา
มัจฉวนทะยานหะซันเมฆา	ไม่รู้ว่าจะเหตุผลกลใด
จึงจิวหลิวนิ้วพักตร์พิศเพ่ง	แลเส็งลงมาข้างต่ำได้
ก็แจ้งว่าโอรสยศไกร	สั่งให้ตั้งการสยุมพร”

5. โลกียวิสัยของชาวตะวันตก ตอนควีนไวท์อ่านสารของสังข์ขบัตวานแล้วรู้สึกรักสังข์ขบัตมากกว่าคิงโยเซฟ

“อันมนุษย์บุรุษทั้งผอง
แต่ยังไม่ได้พบมัทธา
จำกูจะเล่นลองดู
ตรีเสด็จทรงอักษรทันใด

เราได้เคยลองมานักหนา
จักมีรสโอชาฉันใด
ให้รู้วาระชาติเป็นไฉน
แล้วพับใส่ในซองผนึกกลับ”

6. ราชสาส์นเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี ส่วนใหญ่จะยกย่องเกียรติคุณของกษัตริย์ที่จะไป
เฝ้า แต่ในเรื่องวงศ์เทวราชเป็นราชสาส์นของเจ้ากรุงจีน กลับกล่าวถึงเรื่องราวเหตุการณ์บ้านเมือง
ของตน

“ในลักษณะนั้นว่าฟ้าสว่าง
มังกรเกล็ดดำล้าโลกีย์
เซียงเต้เทวัญอันเป็นใหญ่
ให้แสงสว่างโอฬาร
จึงเห็นตัวมังกรทองคำ
ชาวนาเดือตร้อนรนใจ
ตัวข้าแขนงขึ้นไปบนฟ้า
ขอให้พระอาทิตย์ทรงฤทธิ์

พระอาทิตย์กระจ่างแจ่มศรี
มีฤทธิ์พันที่จะประมาณ
นั่งในแก่งทิพย์สถาน
ไล่เมฆอนธการเคลื่อนไป
ทำให้มีจิตดีพิสมัย
ได้ฝนท่าใหญ่ก็ยินดี
หมายว่าจะให้สุขเกษมศรี
ส่องแสงให้ยินดีสืบไป”

7. ทหารดุด่าว่ากล่าวพระราชชาติ ซึ่งตรงกันข้ามกับวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ที่พระราชาทรง
เป็นสมมติเทพ ย่อมอยู่เหนือบริวารทั้งปวง ใครจะแตะต้องไม่ได้ เรื่องวงศ์เทวราชนี้สังขปัดวาร
ทหารเอกดุด่าว่ากล่าวพระวงศ์เทวราชได้

“ครั้นถึงจึงเข้าห้องสุวรรณ
กระทืบทำสิงหนาทควาดไป
ไไหนรับสัจญาไว้อย่างไรเล่า
รู้แล้วฤายังไรพระผ่านฟ้า
เที่ยวทำวุ่นวายขายหน้า
อย่าทำเอื้อนเอื้อนอยู่ให้เนิ่นนาน

เห็นนอนกอดกันก็มันไส้
ดุด่าเป็นได้พระราช
มาสบปลับกลับเอาได้ต่อหน้า
ใครเป็นครูบาอาจารย์
รู้ยั้งนี้มีอยากมาเป็นทหาร
จะได้ความรำคาญประเดี๋ยวนี้”

8. ทรงล้อคนข้างใน โดยนำชื่อผู้ที่ทรงรู้จักมากล่าวไว้ เช่นตอนบรรยายชื่อเจ้าเมืองที่มา
ในพิธีอภิเษก

“กรุงกษัตริย์ที่เสด็จมาคราวนี้
คือท้าวเจ้าขลิบทรงธรรม
อีกท้าวพรหมเมศสุริวงค์
ท้าวแจ้งผู้เจริญทศมิตร

ล้วนเจ้าบุรีเขตชั้นที่
อีกท้าวสนั่นเรื่องฤทธิ์
ท้าวมหาทตทรงศักดิ์สิทธิ์
อีกท้าวพรประสิทธิ์เลิศไกร”

9. บทกวีบรรยายในวรรณกรรมทั่ว ๆ ไป มักจะมีเพียงครั้งเดียว แต่ของพระวงศ์เทวราช
นั้นดูจะเก่งกล้าสามารถเกินมนุษย์ธรรมดาสามัญทั้งหลาย

“เมื่อนั้น	เทวราชผาดพ่องรัตมี
ได้ร่วมมรณสมถวิลยินดี	ด้วยบุษบงเทวีวิไลวรรณ
สุดสิ้นความพะวงสงสัย	ดังได้สมบัติสรวงสวรรค์
อิงแอบแนบข้างไม่ห่างกัน	เวียนแต่อัศจรรย์ถึงเจ็ดครา”

บทละครเรื่องเงาะป่า

เมื่อ พ.ศ. 2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสปักข์ใต้ คณะกรรมการเมืองทูลความรู้เรื่อง “เงาะ—ซาไก” ถวาย ทรงสนพระทัยเป็นอันมาก จึงมีรับสั่งให้ เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เจ้าเมืองพัทลุง (ขณะนั้นเป็นพระยาสุขุมนัยวินิต) ไปหาเงาะมาถวาย เจ้าเมืองพัทลุงได้เงาะเด็กผู้ชายอายุราว 11-12 ปี ชื่อ คนัง มาถวาย แรก ๆ คนังตื่นกลัวผู้คนและคิดถึงบ้านป่ามาก แต่ต่อมาก็คุ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และคนในวังรักใคร่ชอบพอคนัง เพราะคนังเป็นคนช่างประจบ ไม่ซุกซน เข้มงวด และนับถือผู้ใหญ่ ตามลักษณะนิสัยของพวกซาไก (เรียกตัวเองว่า ก้อย) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียนรู้ภาษาก้อยจากการสอบถามคนัง คำภาษาก้อยที่คนังทูลส่วนมากเป็นคำชื่อนก ต้นไม้และเครื่องเล่น ตามความรู้ของเด็ก ๆ

ต่อมาอีกประมาณ 7 เดือน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรไข้ ระหว่างที่แพทย์หลวงทูลขอให้ทรงพักฟื้นนั้น ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่าขึ้น อาศัยจากสถานที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตามที่คนังทูลเล่า ทรงใช้เวลาพระราชนิพนธ์ 8 วัน

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเงาะ

1. ถิ่นที่อยู่อาศัย เขม็ง หรือ ซาไก รวมอยู่ในเผ่า Negrito (แปลว่า คนดำตัวเล็ก) เป็นพวกเร่ร่อนจากผืนแผ่นดินในเอเชีย (15,000 ปี) กระจายกระจายอยู่ตามเกาะต่าง ๆ เช่น ฟิลิปปินส์ ลูซอน มินดาเนา ต่อมาเคลื่อนย้ายมาอยู่มลายู และตอนใต้ของไทย ชอบอยู่ตามเชิงเขา ลำธาร อยู่ได้ไม่นานก็บุกเบิกเคลื่อนย้ายถิ่นต่อไป

2. รูปร่างลักษณะ รูปร่างเล็ก แคระ ได้สัดส่วน สูงไม่เกิน 5 ฟุต ผมหยิก ตาดำ หน้ากลม ผิวสีน้ำตาลแก่ มีขนมาก สติปัญญาดี จำแม่น ค่อนข้างฉลาด มีลูกถี่ (มียาวิเศษสำหรับการคลอดบุตร)

3. การแต่งกาย ผู้ชายไว้ผมกลมรอบศีรษะ ผู้หญิงไว้ยาวอย่างผมมวย หรือตัดสั้นก็มี แต่เดิมใช้เปลือกไม้ (ส่วนมากมะเดื่อ) ใบไม้สำหรับนุ่ง ต่อมาจึงใช้ผ้า ผู้ชายนุ่งคางขวางขา ปล่อยชายไว้ทั้งหน้าและหลัง (เรียกนุ่งเลาะเตี้ยะ) ผู้หญิงมีผ้าห่มรอบเอวปล่อยชายคลุมลงมาสั้นยาวตามแต่จะมี ห่ม *ชิวโย* (อาจจะนำมาใช้ใหม่) หญิงสาวใช้ต่างหูดอกไม้ นิยมจำปูนมาก (จำปูน—อยู่ใน

นายคนึง เวาะมหาดเล็กในรัชกาลที่ ๕

วงศ์ลำดับ, นมแมว ดอกกลม กลีบนอกเขียว ในขาว หอมมาก มีใบประดับ ถิ่นใต้) รับประทานอื่น ๆ
ง่าย เครื่องประดับมีหวิไม้ไผ่ กำไลมะกล่ำ ชอบร้องเพลงเต้น ดนตรี มีขลุ่ย กลอง เป็นต้น

4. การทำมาหากิน ชอบหาของตามธรรมชาติ ไม่นิยมเพาะปลูก เก็บของป่ามาแลกเปลี่ยน
ของชาวบ้าน ของป่าที่หาได้แก่ กุ้ง หอย เตย (ใบใช้สานเสื่อ) ผึ้ง น้ำมันยาง จักสานได้บ้าง อาวุธ
ที่ใช้ล่าสัตว์และป้องกันศัตรู คือ กล้องเป้าลูกดอก

5. ภาษา ใช้ภาษาของตนโดยเฉพาะ (Negritos)

6. ความเชื่อและประเพณี นับถือผีและวิญญาณ เช่น รุกขเทวดา เจ้าป่าปรางควาน
(ลัทธินับถือผีสางเทวดา=Animism) เชื่อว่าวิญญาณมี 2 พวก คือ

(1) วิญญาณทั่วไป คือ วิญญาณของคน สัตว์ที่ตายไปแล้ว

(2) วิญญาณที่ไม่ตาย คือ วิญญาณของปีศาจ และเทวดาที่ทรงอำนาจ

ก็ยึดติดกับวิญญาณได้โดยผ่าน พ่อมด หมอผี และคนทรง เมื่อฆ่าสัตว์ตายต้องทำพิธี
ปรางควาน คือ ป้องกันไม่ให้วิญญาณมารบกวนและเมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน ต้องอพยพหนีไปอยู่ที่อื่น
ยึดมั่นในประเพณีมาก

เรื่องย่อ (ทรงจินตนาการต่อเติมจากที่คั่นเกล้าถวาย)

คนชงวนไม้ไผ่เพื่อนรุ่นเดียวกันไปเที่ยวป่า พบชมพลาหนุ่มผู้มีความสามารถในการใช้
อาวุธ มีนิสัยกล้าหาญ เด็กทั้งสองขอให้ช่วยสอนเชิงอาวุธให้ ชมพลาฝึกสอนให้ และแสดงวิธีสู้เสื่อ
ให้ดู เมื่อฆ่าเสื่อตายแล้ว ได้ผ่าดอกไม้และเล็บเสื่อให้ไม้ไผ่นำไปให้ล่าหับพี่สาว ไม้ไผ่พอใจฝีมือ
และอุปนิสัยของชมพลา จึงออกอุบายให้พี่สาวมาเก็บดอกไม้ในป่า ขณะล่าหับเก็บดอกไม้ถูกงูรัดแขน
ตกใจจึงสลบไป ชมพลาซึ่งแอบซุ่มอยู่ออกมาช่วยฆ่างู และแก้ไขนางจนฟื้นขึ้น ชมพลาบอกรักล่าหับ
ล่าหับรู้สึกเห็นใจชมพลาแต่ขัดข้องที่สเนนามาขอหมั้นไว้แล้ว

เมื่อทั้งสองฝ่ายเตรียมการวิวาห์ ชมพลาจึงสั่งไม้ไผ่ให้บอกล่าหับว่า ให้ฝืนใจเข้าพิธีไปก่อน
ตนจะมาลอบพาหนีในตอนค่ำ ล่าหับกับสเนนาแต่งงานมีพิธีใหญ่โต ตอนค่ำขณะที่สเนนาพานางไปแรม
ป่า ชมพลาออกอุบายให้เพื่อนขว้างปาสเนนา จนสเนนาโกรธวิ่งไล่ไป ชมพลาจึงพาล่าหับหนีไปซ่อน
ไว้ในถ้ำ สเนนาตามหานางไม่พบ มีอาการคลั่งไคล้ เมื่อได้สติแล้ว จึงชวนพี่กับน้องรวม 3 คน ออก
ตามหาชมพลาที่ล่าหับ ชมพลาออกมาหาอาหารพบสเนนาและพี่น้องได้ต่อสู้กัน ชมพลาถูกพี่ชายของ
สเนนาเป้าลูกดอกอาบยาพิษที่หน้าผาก ล่าหับตามมาทัน เห็นชมพลา กำลังจะตาย จึงแทงตัวตายคู่กันกับ
ชมพลา สเนนาได้ฟังสองหนุ่มสาวสังเสียดกันและยอมตายตามกันไปด้วยความรักเช่นนั้นก็เสียใจที่ตน
เป็นต้นเหตุ จึงแทงตัวเองตายตามไป พ่อแม่และญาติของคนทั้งสาม จัดแจงฝังศพทั้งหมดไว้ในหลุม

เดียวกัน เตรียมย้ายที่อยู่หนีวิญญานต่อไป ต่อจากนั้นเป็นเรื่องประวัติของคณิงเริ่มแต่รับสั่งให้หาลูกเงาะ ผู้รั้งเมืองพัทลุงวางกลหาโน้ตธาไปเล่น พวกเงาะชอบดูโน้ตธา ตกตึกคณิงหลับ คนของผู้รั้งจึงอุ้มพามา ถึงเมืองท่าขวัญสมโภชคณิง มีละครเรื่องสังข์ทองตอนถอดรูปเงาะ

ลักษณะคำประพันธ์ ใช้กลอนบทละคร (6-9 คำใน 1 วรรค) มีกาพย์ฉมังแทรกอยู่ 2 ตอน คือตอนถวายเครื่องเช่นแก่เจ้าป่าในพิธีแต่งงานว่า

“อ้อองค์พระพนัสบดี	อีกองค์พระศรี
พรหมรักษ์ฤทธิรณ	
ทวยเทพลิตพฤษภมณฑล	เชิญรับกำนล
อันข้าบรรเจิดจงถวาย	
รับเสวยมางส์ค่างโคควาย	เผือกมันมากมาย
อีกทั้งเมรัยชัยบาน”	
และตอนไลผี เมื่อสเนหาย้วย ว่า	
“โอมพระพนัสบดี	เจ้าป่าพนาลี
อันมีตะบะเกรียงไกร	
ส่งขามาชับมิ่งไคล	ปีศาจหมู่ใด
ดังกูจะรำพรรณนา	
หมู่หนึ่งนั้นเล็กกว่าญา	คือดวงชีวา
มนุษย์อันสุดชีพกษัย	
หมู่สองเรียกโรบภายใน	คือเจตภูตไป
ประจากไม่ประจำตน”	

มีกลอนลักษณะแปลก 2 อย่าง คือ

กลอนสัมผัสท้ายวรรคที่ 2 และที่ 4 เหมือนกันตลอด คือ ตอนชมพลาฆ่าเสือ

“อาเหืออาเหือเสืออ้ายตะโก	กั้งโคโล่เพราะชมพลา
หุยฮาหุยถุยแยกเขี้ยว	ดีแต่เคี้ยวคูอ้ายกรา
ย่ำหาย่ำหาดาถลน	หน้าแยกยื่นนึ่งไยรา
จะฉินาทำตะกาย	เล็บมึงหายคมฤาหา
โอ้ยโยะโอ้ยแย้แผ่แดด	โจนไม่แผดเสียงให้จำ
เพื่อนเอ๋ยเพื่อนมาช่วยกู	โให้ให้ครู่ผู้แกลัวกล้า”

4. เลียนแบบบทจากนาง คือ ตอนชเนา ทาล้าหับไม้พอบ คร่ำครวญเหมือนอิเหนาจาก
สามสุดา

“ว่าพลางทางชมคณานก
เบญจวรรณจับวัลย์ชาติ
นางนวลจับนางนวลนอน
จากพรากจับจากจ่านรรจา
แขกเต้าจับเต้าร้างร้อง
นกแก้วจับแก้วพาทิ

โผนผูกจับไม้อิงมี
เหมือนวันพีไกลสามสุดามา
เหมือนพีแนบนวลสมวจินตหรา
เหมือนจากนางสะการะวาตี
เหมือนร้างห้องมาหยาวิคมี
เหมือนแก้วพิทั้งสามสังคามมา”

(อิเหนา)

“เดินพลางทางชำเลืองแลเหลียว
โอ้อวล้าหับเจ้าพี่อา
นกต้อตักชกขลุ่กระพือร้อน
นกต้อเตี้ยลคุ่มค้อยู่ปลายไม้
นกสน็อกชอกซอนเที่ยวหาเหยื่อ
นกต้อตางประสานเสียงจำเรียงพัน

สันโดษเดียวตัวดั้นถวิลหา
อนิจจาจะเป็นประการใด
เหมือนเมื่อแห่ดวงสมรจะมาให้
เหมือนเมื่อได้นั่งเรียงเคียงคู่
เหมือนเมื่อกินเลี้ยงแล้วทำขวัญ
เหมือนที่ปลอบสาวสวรรค์ชวนดำเนิน”

(เงาะป่า)

โครงเรื่องมีลักษณะดังนี้

1. การเปิดเรื่อง (Exposition) พรรณนาเรื่องคนง ไม้ไฟ ชมพลา ล้าหับ และชเนา
ใช้ฉาก (Setting) หมู่บ้านเงาะ
2. ปัญหาเริ่มปรากฏขึ้น (Inciting Moments) คือตอนที่ล้าหับไม่อาจรักชมพลาได้ เพราะ
มีชเนาเป็นคู่หมั้นอยู่แล้ว
3. ปัญหาเริ่มคลี่คลาย (Development) คือตอนชมพลาทำอุบายลักล้าหับหนี จนพาไป
อยู่ในถ้ำและชเนาเที่ยวติดตามค้นหา
4. การแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ (Climax) คือตอนที่ชมพลา ล้าหับ
และชเนาตาย
5. ปัญหาคลี่คลายไปสู่จุดจบ (Final Suspense) คือตอนฝั่งศพคนทั้งสาม
6. จุดจบ (Conclusion) คือตอนที่ญาติเดือนให้ญาติทั้งสองฝ่ายปรองดองกัน และเตรียม
เคลื่อนย้ายหมู่บ้านหนีวิญญาณ

จะเห็นได้ว่าโครงเรื่อง (Plot) มีลำดับดี ถูกต้องตามหลักเกณฑ์การวิจารณ์

รายละเอียด (Event) มีรายละเอียดมากสมกับลักษณะพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น พิธีแต่งงานเป็นเพราะต้องการบันทึกความรู้ไว้ รายละเอียดเกือบทุกแห่งสมจริง มีตอนที่เกินธรรมดาไปบ้าง เช่น ฮเนา ย้อนกลับมาไม่พบลำหับ เสียใจถึงสลบไสล

โครงเรื่องย่อย (Sub-plot) บทรักของชายแก่กับหญิงแก่ตอนต้นเรื่องไม่เกี่ยวข้องกับ Main plot เลย ตอนท้ายชายแก่ผู้นั้นได้ต่อสู้กับสามีของหญิงแก่อีก ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินเรื่อง อีกตอนหนึ่งขณะที่ฮเนาเดินทางติดตามลำหับ ได้ไปพบนางสองคน ๆ พยายามแสดงความรักต่อฮเนา ฮเนาก็ไม่สนใจ คงเดินทางต่อไป เรื่องนางทั้งสองนี้ กวีได้พรรณนาไว้อย่างยาว แต่ก็ไม่เกี่ยวข้องกับ Plot เลย

ประเภทของคำประพันธ์

1. เลือกใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนบทละคร นับว่าเหมาะสมกับ Plot ซึ่งมีบทรักบทจาก

2. ลักษณะของกลอนบทละคร มีลักษณะคล้ายละครในมากกว่าละครนอก บอกเพลงไว้ครบครัน มีเพลงมากและชื่อแปลก ๆ เช่น ลิงโลด ตามกวาง สมิงทอง ตึกตาแก้วจลาจล ปหลิมเขมรชอทาน เบ้าหลุด ข้าหวน ฯลฯ

3. ใช้คำนำหน้าชื่อคน ตามวิธีการแสดงละคร คือ “เมื่อนั้น” “บัดนั้น” “มาจะกล่าวบทไป” เช่น มาจะกล่าวบทไป ถึงผู้รังพิทลุงเป็นใหญ่

การใช้ภาษา

1. นำชมที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำภาษาก็อยมาประสมประสานกับภาษาไทยได้ดีมาก

2. ใช้คำเหมาะสม สร้างภาพจินตนาการได้ดี

“เห็นฝูงปลามาเป็นพรวนทวนกระแสน	สองเงาะแบ่มือจ้องเที่ยวมองจับ
เหยียบศิลาคลั่งกลมลั่นลัมพับ	ลงนอนทับกันงอนหงอหัวร้อริก
โค้งโค้งมองจ้องมือจะช้อนใหม่	กลัวปลาตกใจไม่กระดิก
พอได้ที่ฉวยฉับปลากลับพลิก	ดินตึกตึกโยนไปไว้กลางทราย
ป้อนน้อยน้อยวิ่งร่อยตามริมหาด	ทั้งสองมาดหมายตะครุบเปิดหาย
คอยปากรูปไม่ทันจะช้อนกาย	จับได้หลายตัวชกหักก้ามไว้”

3. เสียงเสนาะ มี Lyric ขับร้องได้ดี เช่น หงส์ทอง ว่า

“หน้าร้อน
ประหลาดแท้แปรไปเป็นเหม็นคืด
ไอหงส์ทองล่องฟ้าเที่ยวหาคู่
พอโผบินบินพราวจากสำเนา
ละพีนางเหมราชของข้าเจ้า
ดอกไม้ช่อช่อถวายเทพไท
มั่นหวนกลับมารับนางบักชี
น้องจะนั่งนิยมเฝ้าชมเชย

และเพลงเร็ว ในคัมภีร์เย็นย่ำ ว่า

ข้าเหนื่อยแม่ นางก็อวยเออ
ยิ้มเสียให้แฉ่งอย่างแสวงมื่นตึง
ช้านิดแม่ชื่นจิตเออ
ดอกไม้หอมกรุ่นจุนญาจะทิ้ง
ข้าอืดแม่ นางอืดเออ
อย่าให้ช้านักจักเสียลำน้า
ข้าไว้แม่ชื่นใจเออ
จะเกิดรำคาญชู้คร้านอะอะ
อย่าแค้นแม่ แสงอนเออ
ผิดอีกเหนื่อยหนึ่งให้ถึงเวลา
ชะตำแม่ ตาคมเออ
เหลือบมาสักนิดขอพิศตาสวย
เหนื่อยแน่แม่ กิณนรเออ
อย่าทำตึงเตยจะเสียระยะ
ถึงแล้วแม่ แก้วตาเออ
หยกหักเสียที่ยังมีบทอีก

เราเคยสุขสโมสรเกษมสันต์
ให้หนาวครันสิ้นสะทกหัวอกเรา
นำอดสูเสียววงศ์หลงกระเหว่า
ไปจับเจ้าจิกชนอยู่หนใด
ให้หงอยเหงาทุกทนมั่นไหม้
ช่วยคลายหงส์ทองอย่าล่องเลย
จะพลีพลับทององเสวย
พลอยเสบยวายเบือเหลืออกวนเออ”

อย่าทำใจน้อยหน้าตาบูดขี้
ข้าหน่วยแม่ นางก็อวยเออ
อย่าใส่จวิตกระตึงกระตึง
ช้านิดแม่ชื่นจิตเออ
ตามกันเป็นผีดุยกไหล่พื่อนรำ
ข้าอืดแม่ นางอืดเออ
ระวังอกไหล่ออย่าให้ปะทะ
ข้าไว้แม่ชื่นใจเออ
เวียนแต่ควักก้อนผูกค้วนี้วหน้า
อย่าแค้นแม่ แสงอนเออ
อย่าทำแก้อกัมเมียงเมินเงินชวย
ชะตำแม่ ตาคมเออ
รำร้ายพ่ายพื่อนให้ต้องจิ้งหะ
เหนื่อยแน่แม่ กิณนรเออ
เหนื่อยนักฤจำเหือดกชิกชิก
ถึงแล้วแม่ แก้วตาเออ

4. ใช้คำประพันธ์เหมาะกับเนื้อเรื่องแต่ละตอน และบทร้องของตัวละคร เช่น บทสนุก
สนานใช้คำร้องสั้น ๆ เร่งจังหวะ ใช้ลักษณะกลอนชาวบ้าน ตอนโกรธใช้ศัพท์ไทย

“อายจัญไร
ผุดลุกขึ้นได้
แค้นนักจักมา
กูจะสับซ้ำ
จนกากลื่นได้

มึงมาพานางไปอายโจรบ่า
จวยไม้เงื่อง่า
ให้ม้วยบรรลัย
จงหน้าแก้ไข
ไม่แค้นล้าคอ”

5. ใช้วิธีซ้ำคำ เช่น ตอนที่ชมพลา ลำหับ และชเนตายหมดทั้ง 3 คน ว่า
“ใจเขาเด็ดใจเขาเด็ดน่าเซ็ดใจ”
“ใจเขาเด็ดใจเขาเด็ดไม่เซ็ดขาม”
“ใจนางเด็ดใจนางเด็ดดั่งเพชรจริง”

6. ส่วนนวนโวหารกินใจ การเปรียบเทียบดี ทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ เช่น ตอน
พ่อสอนลูกเปรียบเทียบได้ดีมาก

“ลูกรัก
ถึงร้ายกาจอาจหาญปานใด
บุญเหลือ
รักตัวผู้ดูลูกเผือกเกลียด
สองเจ้า
ผัวอย่าดูเมียอย่าดูถือถือเคียดแค้น

จงดูเยี่ยงพยัคฆ์โคร่งใหญ่
ก็มีได้ทำร้ายแก่ลูกเมีย
จงดูเยี่ยงแม่เสื่อย่าอ่อนแอ
มีศัตรูสูญเสียชีวิตแทน
จงจำคำผู้เฒ่าให้มันแน่น
รักกันมันแน่นพยัคฆา

ตอนพี่น้องชเนราฆ่าพี่เมื่อเดินกลับบ้าน พรรณนาโวหารกินใจมาก

“เดินพลางทางคิดคำนึง
สามราพากันมาในไพร
ปะยงทรงกลดเมฆบดบัง
มองเขม้นเห็นเม็งวังจะเวา
นกแซ้งแซวแจ้วมาเวลาตีก
อนิจจาบ้านนี้สักก็ยาม
พี่ร้องน้องพร่ำว่าหา
บุกชฎิลด่าพนาตร

ถวิลถึงน้องแล้วร้องไห้
ฤจะกลับไปแต่สองเรา
ดุดังช่วยวิโยคโศกเศร้า
นึกว่าเงาน้องยาเจ้ามาตาม
สะดุ้งนึกว่าน้องร้องทักถาม
ให้วาบหวามโรยแรงแข็งใจจร
เปลี่ยวเปล่าวิญญูณธ์สะท้อนถอน
พอเรื่องแสงทินกรก็รีบคลา

ตอนแม่ฆ่าพี่เมื่อลูกตาย ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจเป็นอย่างยิ่ง

“ไอ้ลูกเราสามราเลี้ยงมายาก
 นำสงสารสามแม่ล้วนแก่กาย
 ถนอมมากมิได้พรากไปไหน
 สงสารล้นน้ำตาอาบหน้าอง
 ไอ้แต่เนี้แม่จะมีแต่ร้อนเรา
 สงสารจริงยิ่งล้นบ่นพิไร
 แม่จะเป็นเช่นต้นไม้ตายเพราะลูก
 สงสารแท้คงไม่รอดคงวอดปราณ

ยามจะพรากเหมือนฟ้าแลบแปลบเดียวหาย
 เลี้ยงลูกคล้ายฝูงนกที่กกฟอง
 มาเหมือนไข่กระทบแตกแยกเป็นสอง
 เหมือนรวงรวงธารามาแต่ธาร
 เหมือนเพลิงเผาผลวกลนต้นไม้ไหม้
 เหมือนเชื้อไฟสุ่มขอนจะร้อนนาน
 เห็นก็ถูกควรวัดดับสังขาร
 เหมือนไฟผลาญไพรพนัสเหลือตัดรอน”

การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) การใช้สัญลักษณ์ในส่วนย่อย ๆ เช่น ให้ออกไม้แทนความรัก
 เล็บเสื่อแทนความกล้าหาญที่จะต่อสู้ช่วงชิงอย่างลูกผู้ชาย

“เดินกรายร้ายเราะเสาะหา
 อีกดอกซาปองงามตรู
 แล้วเอาเล็บเสื่อที่ตัดใหม่
 หวังเป็นปริศนาบอกท่าทาง
 เต็ดใบไก่อ่เถื่อนนั้นมาห่อ
 ครั้นเสร็จสมถวิลยินดี

ดอกจำปูนบ้ำได้ทั้งคู่
 จะฝากไปให้รู้วาร์กนาง
 เหน็บไว้ในข้อดอกไม้บัง
 แม้นว่าใครชดขวางจะต่อตี
 ว่าแม่พ่อไม่ให้จะพาหนี
 กลับมายังที่ทั้งสองพลัน”

ปรัชญาของเรื่อง (Philosophy) ด้านปรัชญานั้นให้แง่คิดมาก เช่น

1. ธรรมชาติทุกอย่างล้วนมีคู่ ตอนชมพลาเตรียมถ้ำ

“โลกนี้มีอะไรที่ไม่คู่
 ดวงจันทร์นั้นยังมีอาทิตย์ปอง

ได้เห็นอยู่ทั่วถ้วนล้วนเป็นสอง
 เดินพบพ้องบางคราวเมื่อเข้าเย็น”

2. ความฉลาด มีไหวพริบ รอบคอบ ย่อมประสบความสำเร็จ และชนะใจคนอื่น ดัง
 เช่น ชมพลา

3. กุลสตรีย่อมต้องมีคุณธรรมและมีมืองานบ้าน ดังเช่นที่ลำทับรำพึงว่า

“เกิดเป็นหญิงจริงสำหรับรับอดสู
 แม้นได้กับชมพลาที่ราคะ
 ได้คู่เก่าเล่าก็ร้ายน่าอายเหลือ
 ยังเอาสัจย์รับซ้ำกรรมของเรา

สุดจะกั้แก่กายให้หายกลืน
 เขารู้สิ้นว่าคู่ครองของเฮนา
 เขาถูกเนื้อจับต้องเหมือนของเขา
 จะรู้เอาหน้าแฝงไว้แห่งไร”

“สงสารยเนาเจ้าคนชื้อ
ใช้ชั่วช้าน่าชังอย่างใด
แต่จะให้ร่วมรักสมครหมาย
ไอ้สงสารชมพลาหน้าจะมัว

หมายมันมือแล้วมิได้
ข้าไม่คิดเคียดเกลียดกลัว
ก็เหลืออายเหลือทนเป็นคนชั่ว
ได้ต้องตัวนับว่าเหมือนสามี”

4. ความรัก พิสูจน์ได้ด้วยการเสียสละ เช่นตอนสอนคู่บ่าวสาว

“ลูกยา
แสงเหี่ยวเผื่อคู่บ่าววุ่น
ชื่อนอก
เมื่อยามทุกข์ปลุกใจให้โศกจาง

จงดูเยี่ยงบักขาในไพรสนท์
พอได้ผลพาร้อนมาบ่อนนาง
จงดูอย่างนางนกออย่าขนาง
ใช้ปีกทางคู่เกล้าเฝ้าเคลียดล่อ”

5. ความไม่แน่นอน (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) เป็นสิ่งธรรมดาในโลก เช่นตอนยเนาว่าพึ่ง

“กรรมกรรมล้าหับเจ้าพี่เอ๋ย
พี่รักเจ้าดวงชีวิ
สู้อพ่อแม่ก็ยินยอม
สมคิดควรฤมาจากไกล
จึงอุตสาห์พยายามตามนาง
พึ่งมาแจ้งประจักษ์เมื่อเจ้าตาย

ไม่เห็นเลยว่าจะม้วยเป็นผี
หวังมอบชีพมารศรีจึงเสาะไป
พรักพร้อมกันทำการใหญ่
มิได้แจ้งเหตุดีแลร้าย
ไม่จิตจางจงจิตคิดมุ่งหมาย
ว่าโฉมฉายสมครรักชมพลา”

6. ความรักยอมนำความทุกข์มาให้ เช่นตอนพี่น้องของยเนาว่าพึ่งว่าพันกอดศพยเนา

“ดูดีความรักหนักหนาหนอ
ถึงสามศพสยบเรียงเคียงกัน

มาลวงล่อโลมพาคนอาสาญ
ล้วนทาสรักทั้งนั้นอนาถใจ”

7. ความอาฆาต พยาบาท เป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรประพฤติ เช่น ตอนญาบเดือนพ่อแม่ของ

ผู้ตายทั้งสาม

“คิดแล้วจึงมีวาจา
เราจะเป็นกลางทางทั้งสาม
อันล้าหับกับยเนาเราไม่รู้
กลับระคายไปข้างฝ่ายนายชมพลา
ครั้นผู้ใหญ่จัดให้ ได้ผิดคู่
ถึงผิดร้ายก็ได้ตายวายชีวัน
ฝ่ายยเนาเล่าก็ตายเพราะหมายผิด
พวกเรายังอย่าคิดจงจิตจง

นี้แน่ดูราท่านทั้งสาม
พิเคราะห์ตามเหตุผลแต่ต้นมา
ว่าเป็นคู่รักใคร่ได้สบหน้า
น่าจะได้ลอบลักรักใคร่กัน
จึงจูลู่ลักไปในไพรสนท์
ใช้โทษทัณฑ์ถึงที่สุดยุติลง
คลังคลังมิดรักใคร่จนไหลหลง
เร่งเปลื้องปลงอาฆาตให้ขาดพันธุ์”

ประเพณี ประเพณีโดยเฉพาะพิธีแต่งงาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
บรรยายไว้ละเอียดลออมาก เช่น

การสู่ขอ ฝ่ายชายต้องมอบผ้า 2 ผืน ให้พ่อแม่ของหญิง

พิธีการ ญาติ (หัวหน้า) เป็นผู้เชิญแขกกินเลี้ยง ใช้ลานดินได้ต้นตะเคียนใหญ่เป็นที่
ประกอบพิธี มีขบวนแห่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจากบ้านไปสู่ลานพิธี *ขบวนเจ้าบ่าว* มีเพื่อนคนหนึ่ง
ถือมิดและกึงสนเดินนำหน้า เพื่อนเจ้าบ่าว 6 คน ถือมิด อีก 4 คน ถือหอก เพื่อนคนอื่น ๆ ถือ
กลองลูกดอก ถัดไปคือ พ่อ พี่น้อง แล้วจึงถึงเจ้าบ่าว *ขบวนเจ้าสาว* นำหน้าด้วยเพื่อนหญิงถือ
ช่อดอกไม้ ผู้ใหญ่จับมือบ่าว—สาว มาประสานกันเป็นสัญญาณว่ายกให้ แล้วช่วยพร พลิกกรมใช้
หอกแทงควายเผือกเช่นเจ้าป่า พ่อแม่สอนบ่าว—สาว ให้รักใคร่กันรู้จักเสียสละ หลังจากนั้นมีการ
รำขบร้อง และกินเลี้ยง เจ้าบ่าวต้องพาเจ้าสาวไปแรมป่าครบ 7 คืน จึงจะให้เข้าบ้าน (ท่านองพา
ไปดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ของประเพณีชาวตะวันตกที่เรียกว่า Honey Moon)

สาระสำคัญของเรื่อง (Theme) ก็คือ ความรักยอมเป็นวิสัยของมนุษย์ในโลก

บทละครเรื่องเงาะป่านี้ เป็นแนวความคิดอย่างตะวันตก คือเป็นเรื่องจบร้าย (Tragic
Ending)

สรุปสาระสำคัญของบทที่ 4

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับบทละครนั้นมีทั้งบทละครตลกและบทละครชีวิต บางเรื่องเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ แต่ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์แทรกแนวความคิดที่ได้รับจากการเสด็จประพาสยุโรปลงไว้ เช่น การมีหิมะตก การมีบอลลูนลอยไป การมีฝรั่งเข้ามาติดต่อกับทางการทูต เป็นต้น แต่บางเรื่องก็มีลักษณะที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก คือ เป็นเรื่องจบบรรยาย

บทละครเรื่องวงศ์เหวราช เป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่กล่าวถึง การอภิเษกสมรสของพระวงศ์เหวราชที่มีทูตต่างประเทศมาในงานพระราชพิธีเป็นอันมาก เช่น พระเจ้ากรุงจีน กษัตริย์ยุโรป นอกจากนี้ เสนาบดียังเป็นสิ่งซึ่งมีบทบาทยิ่งใหญ่เหนือพระมหากษัตริย์ อันเป็นแนวคิดใหม่ที่เดิมพระมหากษัตริย์ต้องยิ่งใหญ่มาก และในเรื่องยังแทรกวัฒนธรรมของตะวันตกอยู่มากมาย เช่น พระอินทร์แทนเป็นน้ำแข็ง การเดินทางโดยบอลลูน และฟรีเช็กส์ เป็นต้น

บทละครเรื่องเงาะป่า เป็นบทพระราชนิพนธ์ที่กล่าวถึงรักสามเส้าของเงาะป่า ที่หญิงได้หมั้นหมายกับชายคนหนึ่งแต่กลับถูกชายอีกคนหนึ่งลักพาไป ในที่สุดก็ต้องมาฆ่ากันตายลงทั้งสามคน บทละครชนิดนี้ชี้ให้เห็นความรักของเงาะป่าที่เหมือนกับคนในเมืองโดยทั่วไปนั่นเอง

ในบทละครทั้งสองเรื่อง จะชี้ให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ความรัก ความผูกพันและศิลปะการแสดงของไทยอย่างชัดเจน

แบบฝึกหัด

จงเลือกคำตอบข้อที่ถูกข้อที่สุด

1. บทละครเรื่องวงศ์เทวราช เตมิใครเป็นผู้แต่ง

1. กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	2. เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์
3. หลวงพัฒนพงศ์ภักดี	4. เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง

อ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามข้อ 2-5

"อันมนุษย์บุรุษทั้งผอง แต่ยังไม่ได้พบมักฎา จำกูจะเล่นลองดู ตรีเสรีจทรงอักษรทันใด	เราได้เคยลองมานักหนา จักมีรสโอชาเป็นฉันใด ให้รู้ว่ารสชาติเป็นไฉน แล้วพับใส่ในซองผนึกพลัน"
---	--

2. อ่านข้อความนี้แล้ว ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

1. ต้องการพบหน้าคู่รัก	2. ต้องการกินอาหารให้อร่อย
3. ต้องการส่งความระลึกถึง	4. ต้องการสมสู่กับสัตว์

3. แนวความคิดนี้ เป็นแนวความคิดมาจากที่ใด

1. ชาวตะวันออก	2. ชาวตะวันตก
3. ชาวป่า	4. ประเทศที่ไม่มีวัฒนธรรม

4. คำว่า "มักฎา" หมายถึงอะไร

1. เสื่อ	2. ช้าง
3. หมี่	4. ลิง

5. อ่านข้อความนี้แล้ว ควรตั้งชื่อว่าอะไรจึงจะเหมาะ

1. ความลับคำมีด	2. รักแรกพบ
3. ฟรีเช็กส์	4. จดหมายเปิดผนึก

6. เรื่องเงาะป่า มีลักษณะเรื่องในทำนองใด

1. รักที่บริสุทธิ์ของหญิงชาวป่า	2. รักสามเส้า
3. ชิงรักหักสวาท	4. ความแค้นที่ต้องชำระ

1. 3 2. 4 3. 2 4. 4 5. 3 6. 2

อ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วตอบคำถามข้อ 7-10

"ลูกยา
แสงเหี่ยวเพื่อคู่บ่าววัน

จงดูเยี่ยงปักษาในไพรสณฑ์
พอได้ผลพาร้อนมาบ่อนนาง"

7. ข้อความนี้ จัดอยู่ในประเภทใด

1. คำสั่ง	2. คำสอน
3. คำชักชวน	4. คำแนะนำ

8. ข้อความนี้กล่าวถึงความรักซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ด้วยสิ่งใด

1. ความอดทน	2. ความขยันขันแข็ง
3. ความเสียสละ	4. ความทุกข์ยากลำบาก

9. คำคู่ใดมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด

1. ปักษา - ไพรสณฑ์	2. เหี่ยว - บิน
3. ลูกยา - ร้อน	4. นาง - คู่

10. ข้อความนี้ กล่าวในทำนองใดเด่นชัดที่สุด

1. การเล่นคำ	2. การเล่นสัมผัส
3. การกล่าวเกินจริง	4. ความเปรียบ

7. 2 8. 3 9. 1 10. 4